

Sygn. akt IV CSK 798/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 października 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogumiła Ustjanicz (przewodniczący)

SSN Barbara Myszka

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. K. i Z. K.

przeciwko U. B.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 6 października 2016 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 9 lutego 2015 r., sygn. akt I ACa (...),

1. oddala skargę kasacyjną;

2. zasądza od pozwanej na rzecz powodów kwotę 3600 (trzy tysiące sześćset) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

M. K. i Z. K. wniesli o zobowiązanie L. W. i U. B. do złożenia oświadczeń woli o treści opisanej w pozwie.

Sąd Okręgowy w E. wyrokiem z dnia 9 czerwca 2014 r. zobowiązał L. W. do złożenia oświadczenia woli przeniesienia na Z. K. i M. K. 1/2 udziału w prawie własności nieruchomości rolnych, opisanych w sentencji wyroku, za łączną cenę 703 465 zł, w wykonaniu przedwstępnej umowy sprzedaży zawartej dnia 19 października 2006 r. w formie aktu notarialnego, oddalił powództwo w stosunku do L. W. w pozostałym zakresie, oddalił w całości powództwo w stosunku do U. B. oraz zasądził od powodów solidarnie na rzecz pozwanej U. B. kwotę 7 217 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 19 października 2006 r. L. W., działający w imieniu własnym i żony U. B., oraz M. K., działający w imieniu własnym i żony Z. K., zawarli w formie aktu notarialnego przedwstępną umowę sprzedaży opisanych w akcie nieruchomości rolnych położonych w gminie O. Strony określiły wartość nieruchomości na kwotę 2 350 000 zł, w tym wspólnych nieruchomości pozwanych na kwotę 750 000 zł. M. K. zobowiązał się kupić nieruchomości za tę cenę, na poczet której uiścił tytułem zadatku 150 000 zł, a reszta ceny w kwocie 2 200 000 zł miała zostać zapłacona w sześciu ratach w latach 2006-2011. Strony uzgodniły, że umowa przyrzeczona zostanie zawarta do dnia 31 sierpnia 2011 r. Dnia 16 lutego 2009 r. pozwana odwołała pełnomocnictwo udzielone mężowi L. W., o czym zawiadomiła M. K. pismem doręczonym mu dnia 20 sierpnia 2010 r. W dniu 20 kwietnia 2009 r. L. W. sprzedał powodom m.in. jedną z działek stanowiących majątek wspólny jego i U. B. za cenę 46 535 zł. W dniu 18 sierpnia 2011 r. L. W. udzielił pełnomocnictwa w formie aktu notarialnego M. K. i Z. K. do sprzedaży nieruchomości należących do majątku wspólnego jego i U. B. za całkowicie zapłaconą cenę 450 000 zł M. K. i Z. K. Sąd Okręgowy w W. rozwiązał przez rozwód związek małżeński pozwanych wyrokiem z dnia 7 czerwca 2013 r., który uprawomocnił się dnia 9 października 2013 r.

Sąd Okręgowy wskazał, że skoro zawarcie umowy przyrzeczonej miało nastąpić najpóźniej do dnia 31 sierpnia 2011 r., to w dniu 31 sierpnia 2012 r. upłynął roczny termin przedawnienia (art. 390 § 3 k.c.). Podkreślił, że nie doszło do przerwania biegu przedawnienia roszczenia zgłoszonego w niniejszej sprawie ani przez wniesienie pozwu we wcześniejszej sprawie I C (...), ani przez uznanie roszczenia przez pozwaną, które zresztą później zostało przez nią odwołane.

Wskazał, że powództwo w sprawie I C (...) zostało oddalone z uwagi na brak jego tożsamości z przedmiotowo istotnymi elementami zobowiązania wynikającego z przedwstępnej umowy sprzedaży nieruchomości. Uznał, że w związku z ustaniem wspólności majątkowej pozwanych jest dopuszczalne uwzględnienie powództwa jedynie wobec pozwanego.

Powodowie wnieśli apelację od wyroku Sądu Okręgowego, zaskarżając go w części oddalającej powództwo w stosunku do U. B.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 9 lutego 2015 r. zmienił zaskarżony wyrok w pkt 3 w ten sposób, że zobowiązał pozwaną do złożenia oświadczenia woli w sprawie przeniesienia na powodów 1/2 udziału w prawie własności nieruchomości rolnych, opisanych w sentencji wyroku, za łączną cenę 703 465 zł, oddalił powództwo w pozostałej części oraz zasądził od pozwanej na rzecz powodów kwotę 22 975 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego. Przyjął, że upływ rocznego terminu (art. 390 § 3 k.c.) jest bezsporny.

Sąd Apelacyjny uznał, że przedmiot żądania w obu sprawach dotyczył tego samego - złożenia przez pozwaną oświadczenia woli o przeniesieniu własności konkretnych nieruchomości w związku z zawartą przez powodów z pozwanymi umową przedwstępną. Wskazał, że tożsamość przedmiotowa w rozumieniu art. 123 § 1 k.c. nie jest tym samym, co tożsamość roszczenia stanowiąca przesłankę powagi osądzonej (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.). Podkreślił, że oddalenie wcześniejszego powództwa z uwagi na brak tożsamości między żądaniem pozwu z treścią zobowiązania z umowy przedwstępnej nie oznacza, iż nie przerwało ono biegu przedawnienia obecnie dochodzonego roszczenia. Przyjął, że w niniejszej sprawie nie ma podstaw do odrzucenia pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., skoro podstawa prawna pierwszego roszczenia była odmienna, gdyż zawierała odwołanie się oprócz umowy przedwstępnej do treści pełnomocnictwa określającego inną niż ustalona w umowie cenę. Powództwo w sprawie I C (...) nie zostało zaś uwzględnione z uwagi na brak tożsamości żądania pozwu z treścią zobowiązania z umowy przedwstępnej.

Pozwana wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając go w całości i zarzucając naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 123 § 1 pkt 1 w związku z art. 390 § 3 w związku z art. 64 k.c. i art. 37 § 4 w

związku z art. 37 § 1 k.r.o. w związku z art. 105 k.c. w związku z art. 365 § 1 k.p.c., a także przepisów postępowania, mianowicie art. 386 § 3 w związku z art. 379 pkt 3 w związku z art. 378 § 1 w związku z art. 366 i art. 199 § 1 pkt 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., art. 373 k.p.c. oraz art. 365 § 1 w związku z art. 382 i art. 378 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności wymaga rozważenia, czy wniesienie dnia 19 października 2011 r. powództwa przez M. K. i Z. K. przeciwko U. B. spowodowało przerwanie biegu przedawnienia wynikającego z umowy przedwstępnej roszczenia o zawarcie umowy przyrzeczonej. Początkowym dniem biegu rocznego terminu przedawnienia roszczenia (art. 390 § 3 w związku z art. 112 k.c.) był dzień 31 sierpnia 2011 r. Zgodnie z art. 123 § 1 pkt 1 k.c., bieg przedawnienia przerywa się przez każdą czynność przed sądem przedsiębiorzą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia. Umowa przedwstępna, zawarta między stronami dnia 19 października 2006 r. w formie aktu notarialnego, dotyczyła m.in. następujących działek ewidencyjnych, wchodzących w skład majątku wspólnego L. W. i U. B.: działek nr 37, 100, 101/1, 102, 13/1, 101/2 objętych księgą wieczystą nr [...], działki nr 89/11 objętej księgą wieczystą nr (...), działki nr 3/2 objętej księgą wieczystą nr (...), działki nr 193/20 objętej księgą wieczystą nr (...) i działki nr 243/5 objętej księgą wieczystą nr (...). Pozew wniesiony dnia 19 października 2011 r. w wykonaniu zobowiązania wynikającego z umowy przedwstępnej dotyczył wszystkich wymienionych działek, z wyjątkiem działki nr 89/11 objętej księgą wieczystą nr (...), która dnia 20 kwietnia 2009 r. została sprzedana powodowi przez L. W. za cenę 46 535 zł. Sąd Okręgowy w E. wyrokiem z dnia 27 grudnia 2012 r. oddalił powództwo z tej przyczyny, że powodowie dochodzili nabycia rzeczonych nieruchomości za kwotę 450 000 zł, podczas gdy z umowy przedwstępnej wynikała kwota 750 000 zł. Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 28 maja 2013 r. oddalił apelację powodów ze względu na brak tożsamości żądania pozwu z przedmiotowo istotnymi elementami zobowiązania wynikającego z przedwstępnej umowy sprzedaży nieruchomości. Nie oznacza to jednak, że z tej przyczyny doszło do przedawnienia roszczenia w dniu 31 sierpnia 2012 r., a więc jeszcze w czasie, gdy toczyło się postępowanie przed Sądem

Okręgowym w E. Stosownie do art. 123 § 1 pkt 1 k.c., przesłankami przerwania biegu przedawnienia są: podjęcie czynności przed organem powołanym do orzekania o danym roszczeniu, bezpośrednio zmierzanie do realizacji roszczenia i podjęcia tej czynności przez osobę uprawnioną przeciwko osobie zobowiązanej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2013 r., I CSK 78/13, niepubl.). W okolicznościach niniejszej sprawy nie wyłącza oceny, że doszło do przerwania biegu przedawnienia roszczenia, wskazanie w pozwie niższej ceny nabycia własności nieruchomości niż cena wynikająca z umowy przedwstępnej, zwłaszcza, że roszczenie dochodzone w pozwie z dnia 19 października 2011 r. nie dotyczyło jednej z nieruchomości wskazanych w umowie przedwstępnej. Należy dodać, że taka interpretacja nie oznacza bardziej liberalnego – jak to ujął Sąd Apelacyjny – traktowania powództw wytaczanych na podstawie art. 64 k.c. w stosunku do powództw o świadczenie. Oczywiście bowiem należy zgodzić się ze skarżącą, że powództwo określone w art. 64 k.c. jest również powództwem o świadczenie. Mimo to podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 123 § 1 pkt 1 w związku z art. 390 § 3 w związku z art. 64 k.c. jest jednak nietrafny.

Rozważenia wymaga z kolei zarzut nieważności postępowania ze względu na powagę rzeczy osądzonej, związany z oddaleniem powództwa z dnia 19 października 2011 r. prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 28 maja 2013 r. Zgodnie z art. 199 § 1 k.p.c., sąd odrzuci pozew, jeżeli o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami sprawa została już prawomocnie osądzona. O powadze rzeczy osądzonej decyduje - poza identycznością stron i identycznością przedmiotu rozstrzygnięcia - także tożsamość podstawy sporu, czyli zespół okoliczności faktycznych, które charakteryzują stosunek prawny między stronami i z których powód wywodzi swoje roszczenie względem pozwanego. Do uznania, że sprawa została prawomocnie osądzona (art. 199 § 1 i art. 366 k.p.c.), nie wystarcza samo stwierdzenie, iż w obydwu sprawach chodzi o to samo roszczenie i że identyczne są strony obydwu procesów; mimo bowiem identyczność stron i dochodzonego roszczenia stan rzeczy osądzonej nie występuje, jeżeli uległy zmianie okoliczności, których istnienie było przyczyną oddalenia pierwszego powództwa, a więc jeżeli roszczenie stało się w świetle nowych faktów uzasadnione (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 1980 r., IV CR 85/80, OSNC

1980, nr 11, poz. 214; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2016 r., II CSK 58/16, niepubl. i powołane tam wcześniejsze orzecznictwo). Sąd Apelacyjny wskazał w zaskarżonym wyroku, że podstawa prawna obydwu roszczeń była o tyle odmienna, że w wypadku pozwu wniesionego dnia 19 października 2011 r. powołano się nie tylko na umowę przedwstępną, ale również na pełnomocnictwo z dnia 18 sierpnia 2011 r. określające inną niż w umowie przedwstępnej cenę sprzedaży nieruchomości. Stanowisko to jest częściowo nietrafne (o czym niżej). Należy natomiast przypomnieć, że pierwsze powództwo zostało oddalone dlatego, że powodowie dochodzili nabycia rzeczonych nieruchomości za kwotę 450 000 zł, podczas gdy z umowy przedwstępnej wynikała kwota 750 000 zł. Drugie powództwo zawierało żądanie zgodne z określoną w umowie przedwstępnej ceną nieruchomości pomniejszoną o wcześniej zapłaconą cenę za działkę nr 89/11 objętą księgą wieczystą nr (...). W obu sprawach nie wystąpiła zatem tożsamość podstawy sporu. Również zarzut naruszenia art. 386 § 3 w związku z art. 379 pkt 3 w związku z art. 378 § 1 w związku z art. 366 i art. 199 § 1 pkt 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. okazał się zatem nieuzasadniony.

Trafny, ale bezprzedmiotowy jest zarzut naruszenia art. 37 § 4 w związku z art. 37 § 1 k.r.o. w związku z art. 105 k.c. w związku z art. 365 § 1 k.p.c. Pełnomocnictwo udzielone dnia 18 sierpnia 2011 r. było rzeczywiście nieważne. Pełnomocnicy jednak nie zawarli na jego podstawie umowy o przeniesienie własności nieruchomości, a jedynie w powództwie wniesionym w pierwszej sprawie wskazano taką samą cenę nieruchomości jak w treści pełnomocnictwa (450 000 zł). Oczywiście jednak pełnomocnictwo nie mogło być traktowane jako „podstawa prawna” powództwa, jak błędnie przyjął Sąd Apelacyjny.

Zarzut naruszenia art. 373 k.p.c., dotyczący niewłaściwego określenia w apelacji wartości przedmiotu zaskarżenia, jest nieuzasadniony (różnica 5 złotych), a zarzut naruszenia art. 365 § 1 w związku z art. 382 i art. 378 § 1 k.p.c. jest niedopuszczalny (art. 398³ § 3 k.p.c.).

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

r.g.